

DEBAT SOBRE LA GLOBALITZACIÓ ECONÒMICA

Guillermo de la Dehesa

President del CEPR (Centre for Economic Policy Research)

Ponència transcrita, pronunciada en castellà

Crec que és fonamental discutir avui el procés de globalització que té tanta puixança i que s'està desenvolupant tan ràpidament al món. Com tots els processos, suposa canvis molt importants en l'economia, la societat i la política mundial, i és necessari parlar i debatre sobre ell. El primer que s'ha de respondre és que el, en la meua opinió mal anomenat, "model neoliberal", que no és ni més ni menys que una democràcia liberal en una economia de mercat i que sustenta el procés de globalització, s'ha anat imposant perquè altre models alternatius han anat fracassant. Per tant, no és que s'hagi imposat perquè hi ha uns "ideòlegs dels neoliberalisme" i del "pensament únic" que han fet que aquest model es vagi introduint amb rapidesa, sinó perquè els alternatius han anat perdent vigor i els ciutadans s'han anat passant a aquest model per ser el menys dolent o el millor dels existents. Hem estat testimonis recents de la decadència d'altres models: el model soviètic, el model de substitució d'importacions a Amèrica Llatina i el model asiàtic dels països emergents del sud de l'Àsia, tots aquests models han anat desapareixent per manca d'eficiència o de democràcia i el mal anomenat "model neoliberal" ha anat imposant-se, en les seves diferents versions, com la d'EEUU o la d'Europa continental, i penso que és necessari discutir i debatre seriosament com millorar-lo. Veig, de moment, molt poques alternatives a aquest model, per anomenar-lo d'alguna manera, ja que està només a mig camí d'implantar-se globalment. Si el model es considera com un tot, realment les alternatives actuals al model neoliberal serien fonamentalment retocs, ja que té aspectes clarament millorables. Això no significa que aquest model sigui etern, ni molt menys, haurà d'anar-se adaptant als continus canvis de la societat i l'economia o, de no ser així, començarà la seva decadència i, finalment, serà substituït per un altre.

Dit això voldria, ara que es parla tant de la globalització i molta gent hi està en contra, afegir que la meua intervenció estarà basada en la defensa de la globalització i en la defensa del progrés, analitzant els punts més positius, menys positius i, fins i tot negatius, que pugui tenir, però en tot cas, en la seva defensa, ja que considero que és un procés amb més efectes positius pel desenvolupament i el benestar del món del que la saviesa convencional pot pensar.

El meu discurs es basa en els següents arguments: el món creix i avança gràcies al progrés tecnològic. Aquest ha estat l'element clau del benestar i el progrés dels dos darrers segles, però essencialment d'aquest darrer, que ha estat, sense cap mena de dubte, el segle més important de la història del món, en termes de benestar, en termes de desenvolupament i en aprofundiment de la democràcia, amb una diferència abismal sobre el passat. Un dels historiadors econòmics nord-americans actuals més importants, que es diu Bradford De Long, ha realitzat un estudi molt interessant sobre l'evolució de la renda per càpita al món en els darrers deu segles. Què ha passat amb la renda per càpita mundial en aquests deu segles? De Long demostra que, des del segle XI al XVIII, la renda mundial per habitant pràcticament va estar estancada. Augmentà una mica amb el Renaixement, després de caure durant l'Edat Mitjana i, després, es va mantenir pràcticament plana fins el segle XIX. Va créixer una mica en el segle XVII i en el XVIII, però gairebé es pot parlar de què hi va haver vuit segles d'estancament de la renda per habitant al món. En aquest llarg període, la majoria de la gent era pobra, o molt pobra, llevat d'alguns nobles o comerciants privilegiats. És gràcies a la revolució industrial, el 1820, i a l'inici del progrés tecnològic industrial, que en el segle XIX s'hagi aconseguit que la renda per càpita mundial augmenti un 280%, en un segle, quan havia estat gairebé plana durant vuit segles, i que en el segle XX s'hagi aconseguit que la renda per càpita mundial gairebé augmenti un 900%, és a dir, que en un sol segle es multipliqui gairebé per nou. Això és realment extraordinari i es deu a que,

després de la màquina de vapor, va venir el motor de combustió i després va venir l'electricitat i després ha vingut el telèfon i l'ordinador i més tard ha vingut Internet i l'expansió de les telecomunicacions, etc. Això és el que realment fa que la productivitat i, per tant, la renda per càpita dels que viuen en aquest planeta hagi pogut créixer a aquests ritmes, per primera vegada en la història. Nosaltres ens queixem molt del segle XX però el segle XX, d'acord amb aquestes xifres, ha estat un segle extraordinari, tot i que, com tot, podria haver estat molt millor ja que ha tingut dues guerres mundials i altres menors, però també les hi ha hagut en els segles anteriors, i ha tingut una Gran Depressió i diverses recessions fortes, però en conjunt ha estat un segle extraordinari en termes de progrés i creixement.

La renda per càpita és el resultat de dividir la renda que es genera cada any al món pel nombre de persones que hi viuen cada any, per tant depèn de dues variables: el creixement de la renda i el creixement de la població mundials. Què ha passat amb la població mundial en aquest període? L'any 1000, la població mundial era d'uns 350 milions de persones, i en vuit segles, entre l'any 1000 i el 1800, la població mundial va augmentar en altres 550 milions de persones. Tanmateix no augmentava la renda per càpita, malgrat el poc que augmentava la població mundial, entre altres coses perquè l'esperança de vida era de 30 o 40 anys i la mortalitat infantil era molt altíssima. En el segle XIX, la població mundial va augmentar, en un sol segle, 350 milions de persones i, finalment, en el segle XX, ha augmentat la població en 4.350 milions de persones i, malgrat això, s'ha aconseguit que la renda per càpita hagi augmentat gairebé un 300% i un 900% respectivament. Són dades reals, no són elucubracions. És, per tant, extraordinari el que ha passat al segle XX, ja que gràcies al progrés tecnològic i també social, s'ha aconseguit assolir la major prosperitat amb el major augment de la població.

Aquest és el costat bo, el costat positiu, de la importància que té el progrés tecnològic pel desenvolupament del món. Naturalment, també, amb el desenvolupament tecnològic augmenta la desigualtat. Partint de que tots eren força pobres en 1820, uns països comencen a separar-se dels altres en termes de renda per càpita, ja que mentre que n'hi ha molts que segueixen estancats, altres aconsegueixen nivells de renda cada vegada més elevats. Aquesta és una de les conseqüències negatives, tot i que temporals, del progrés tecnològic. Aquest millora les rendes del conjunt de la població d'una manera increïble i sense que els rics siguin més rics a costa de que els pobres siguin més pobres. El que aconsegueix és que tots millorin, però que uns ho aconsegueixin, almenys temporalment, molt més que altres, el que genera diferències molt importants de renda durant períodes llargs. Aquest efecte és molt difícil de corregir ja que depèn de la velocitat amb la qual les noves revolucions tecnològiques es vagin estenent a tots els ciutadans i a tots els països.

Per què el progrés tecnològic genera desigualtats? Per una banda, ajuda de manera important al desenvolupament perquè millora ràpidament la productivitat en introduir millores en els processos productius i de serveis, sobretot en la salut, la nutrició i en els coneixements, que han ajudat moltíssim, en aquest segle, a que es redueixi la fam al món, a que la mortalitat infantil caigui i a que l'esperança de vida augmenti a tots els països, en uns més que a d'altres, però a tots. Tanmateix, la investigació i la tecnologia es desenvolupen, com correspon al món capitalista en què vivim, per la pressió dels mercats, la gent fa tecnologia i fa investigació perquè vol fer nous descobriments que permetin, no només que augmentin el benestar de la humanitat, sinó també que aquestes investigacions siguin rendibles i, per tant, que puguin continuar desenvolupant-se. És a dir, no es basa en les necessitats dels països més pobres perquè, entre altres coses, ells tenen poca capacitat de compra i no generen un mercat suficientment rendible, per la qual cosa tendeixen a quedar aïllats d'aquests processos de desenvolupament de la tecnologia i de la investigació. Però no és només per la manca de mercat, sinó també per l'absència d'investigadors que les activitats d'investigació i desenvolupament es tendeixen a concentrar en els països rics. Algunes xifres són realment increïbles. L'OCDE, amb el 19% de la població mundial, és la que produeix el 99% de les patents que hi ha al món. Dels 520.000 milions de dòlars que s'inverteixen l'any en I+D, el 60% són d'origen privat, és a dir, estan finançats per les mateixes empreses, que naturalment pensen que desenvolupant una vacuna, un nou producte, un nou procés o tota una nova tecnologia poden aconseguir grans beneficis. I és així com funciona el desenvolupament tecnològic, i per la qual cosa es creen desigualtats.

Veiem, per exemple, com dels usuaris d'Internet, que és la nova revolució actual, el 54% és a Estats Units, ja que va ser el primer que el va desenvolupar. O, com deia abans, el mercat no atén, necessàriament, les necessitats dels països pobres per manca de poder adquisitiu. Per exemple, dels 70.000 milions de dòlars que s'inverteixen en investigació sobre la salut l'any, només es dediquen 300 milions de vacunes contra la SIDA i 100 milions de vacunes contra la malària, quan la SIDA produeix més de 3 milions de morts l'any, la majoria a l'Àfrica, i la malària produeix més de 2 milions de morts l'any, la majoria als països tropicals. Un altre exemple: el 1999, dels 1.238 nous medicaments desenvolupats, només 13 es van dedicar a malalties tropicals perquè no hi ha capacitat de compra als tròpics. Aquestes són algunes de les conseqüències negatives d'aquest model de desenvolupament tecnològic, de mercat, que és el que permet que millorem cada segle, però que, com tot, té el seu costat negatiu ja que cada nou descobriment dona un fort avantatge inicial a les persones i als països que abans ho apliquen i que ja és molt difícil de compensar per altres països que triguen més en ser capaços d'absorbir-lo i aplicar-lo o que es queden despenjats per no tenir els elements necessaris per adaptar-s'hi. Davant d'aquesta situació, el mercat pot ajudar afavorint amb major rapidesa la transferència de tecnologia dels productors als copiadors, però en altres casos, especialment en el dels països més pobres i més despenjats, és necessari comptar amb la solidaritat internacional, tant per part dels governs com per part del sector privat i de la societat civil.

Què està passant amb la distribució mundial de la renda? En primer lloc s'ha d'analitzar l'evolució de la pobresa, tant absoluta com relativa. La "pobresa absoluta" es mesura calculant la població que viu amb menys d'un dòlar al dia. Lògicament, tots vostès, i jo també, pensen que, amb un dòlar al dia en una ciutat occidental, és impossible sobreviure i que és una vergonya que hi hagi tantes persones que puguin viure així en començar el segle XXI. Tanmateix, tot depèn del poder adquisitiu que un dòlar té a cada país. Un dòlar a Nova York no val res, però un dòlar al tròpic subsaharià té quelcom més de poder adquisitiu. No dic amb això que sigui suficient per sobreviure ni sortir de la pobresa. Doncs bé, en els darrers estudis que s'han fet sobre distribució de la renda al món, la pobresa absoluta s'ha mantingut pràcticament estancada en uns 1.200 milions de persones (les xifres que dona el Banc Mundial es refereixen al període de 1987 a 1998). Tot i que la pobresa absoluta es manté, amb una lleugeríssima tendència a la baixa en els darrers anys, la "pobresa absoluta-relativa", és a dir, mesurada en termes relatius, o el que és el mateix, en percentatge de la població mundial, ha caigut més de quatre punts percentuals, del 28,3% al 24%, en els darrers onze anys, ja que en aquest període la població mundial ha augmentat prop de 1.000 milions de persones.

El Banc Mundial utilitza una altra mesura de pobresa que és la que anomena, realment, "pobresa relativa", és més afinada que l'anterior i consisteix en comparar el que està guanyant la gent més pobra en relació a la mitjana del consum de cada país. Aquesta pobresa relativa dona una caiguda del 36,3% al 32,1% en el mateix període.

L'altre concepte bàsic és el de "desigualtat", que s'acostuma a mesurar a través de nombres índex, com els índex de Theil o d'Atkinson, o amb coeficients com el Gini. Els estudis més recents mostren que ha empitjorat al llarg dels dos darrers segles. La desigualtat, mesurada per l'índex de Theil ha augmentat en un 58% des de 1820 que és quan comença la primera revolució industrial fins avui. Però el major augment va ser entre 1820 i 1914 i, després, ha estat menor en aquest segle dels que ho va ser a la segona meitat del segle passat, tot i que ha empitjorat lleugerament més en les darreres quatre dècades. L'augment de la desigualtat es deu en un 75% a la desigualtat entre països i en un 25% dins de cada país.

Per la seva banda, el Fons Monetari Internacional ha realitzat un estudi que mostra com en aquest segle el 25% més ric de la població ha multiplicat la seva renda per sis i el més pobre per tres, és a dir, que ha augmentat la desigualtat clarament al món, especialment en els extrems de renda i, en molta menor mesura, en les rendes mitjanes.

La distribució de la riquesa també s'ha de mesurar, ja que una cosa és la renda i una altra cosa és la riquesa, aquesta última és la renda acumulada durant molts períodes. La més senzilla de mesurar és la riquesa financera i els estudis realitzats demostren que també

està molt mal repartida. Dels 1.025 milions de llars que hi ha al món, només 34 milions de llars, el 3,3%, posseeixen el 69% de la riquesa financera, que es mesura per l'stock d'actius financers. És a dir, la desigualtat de riquesa també ha augmentat.

En resum, la pobresa es va reduint paulatinament però la desigualtat va augmentant empesa, ara, per les noves revolucions tecnològiques. Ara bé, aquestes desigualtats no només deriven del progrés tècnic i de la globalització, que és la paraula màgica per assenyalar un "boc expiatori" que té la culpa de tot. La distribució de la renda per càpita està determinada per altres factors molt importants.

El primer d'ells és la població o, millor dit, les diferents taxes de creixement de la població. Prenguem com a exemple el període dels darrers quaranta anys. En aquest període l'economia d'Europa ha anat creixent a una mesura del 3% anual i la seva població ha crescut només al 0,5% anual, amb la qual cosa la renda per càpita ha augmentat el 2,5% anual. Com al numerador se situa el PIB i al denominador se situa la població, la renda per càpita depèn de com evolucionin ambdues variables. El PIB d'Àfrica ha crescut més, en mesura, que el d'Europa, un 3,5%, però la seva població ha crescut més encara que el PIB, cada any un 4%, amb la qual cosa la renda per càpita ha caigut al 0,5% anual. A Llatinoamèrica el creixement del PIB ha estat del 3,5% anual i el de la població del 3%, amb la qual cosa la renda per habitant ha crescut el 0,5% anual mig. Ha estat a l'Àsia, on s'ha controlat moltíssim la població, on la renda per habitant ha augmentat més que a la resta. El PIB ha crescut el 6% anual, la població el 2,5% i, per tant, la renda per càpita ha augmentat el 3,5% anual de mitjana en aquests darrers quaranta anys. És a dir, que el factor de la població és molt important perquè als països on la població augmenta molt més ràpidament que el PIB la renda per càpita cau cada any. Tan senzill com això. El factor determinant per resoldre els problemes de sobrepoblació és l'educació. Les dones millor educades tendeixen a tenir menys fills, igual que les dones amb major nivell d'educació tendeixen a contagiar-se menys de la SIDA. En aquest sentit, queda molt per fer i n'existeixen mitjans, com explicaré més endavant, sempre que els països rics hi ajudin.

Altres factors determinants, resultat d'uns estudis recents del professor Sachs a la Universitat de Harvard, mostren com els països localitzats en llocs més remots tendeixen a créixer més lentament que la mitjana dels països, d'aquí la importància de la globalització. És a dir, els països que no tenen sortida al mar ni a rius, per exemple Afganistan, per posar un exemple més clar, creixen un 0,8% anual menys que un país normal. Només pel fet de no tenir possibilitat d'accedir als mercats internacionals, perquè no hi ha vies disponibles de transport i llavors paguen molt més car per tot el que compren i els hi costa també més car exportar el que produeixen perquè els costos de transport i d'assegurances són molt més alts. Per tant, els països interiors i les regions interiors dels països, fins i tot més rics o de renda mitjana, tendeixen a créixer més lentament que les zones que estan obertes al mar o al tràfic de rius, etc. No només això, existeix el que s'anomena la "paradoxa del clima", que demostra que els països tropicals, que estan ubicats als tròpics, creixen, de mitjana, 1,3% menys l'any, que és moltíssim menys que la mitjana. Només l'impacte dels tròpics sobre la salut redueix el creixement en 0,8 punts percentuals anuals. Jo he conegut Àfrica força bé ja que he estat quatre anys vivint allà i he pogut constatar aquesta paradoxa. Si es té la desgràcia de néixer en un tròpic i a sobre sense sortida al mar les probabilitats de ser pobre són altíssimes. Aquest és un problema estructural que és molt difícil de canviar i que margina a aquests països de la globalització. D'aquí que no hi hagi més política que tenir un elevat grau de solidaritat amb ells i ajudar-los a sortir d'aquesta situació a llarg termini, amb les polítiques adequades.

Un altre factor determinant del creixement i del major o menor nivell de renda és el nivell d'educació. Si hi ha una correlació estreta entre la taxa de creixement d'un país i un factor qualsevol (s'han fet correlacions amb milers de factors diferents de tota mena), el més determinant i que millor correlaciona amb la taxa de creixement és el del nivell d'educació o de capital humà, veure què ha passat amb l'educació d'homes i dones a les diferents zones del món. Als països africans el nivell d'escolarització és baixíssim i a més la qualitat de l'ensenyament és molt baixa. Al contrari, els països asiàtics i, en certa mesura, Llatinoamèrica, han aconseguit uns nivells d'escolarització molt més elevats i una qualitat una mica més elevada que la dels països africans. Mentre que a Llatinoamèrica la taxa

d'escolarització entre dones i homes és gairebé igual, als països àrabs i africans musulmans, la diferència entre una i altra és enorme perquè els pares no porten les seves filles a l'escola, si poden, tot i que això està canviant lentament a millor. Malgrat que les inversions en educació són les més rendibles de totes a llarg termini, es prefereixen fer inversions en infraestructures físiques, que també són necessàries, o, el que és molt pitjor, en armes.

Com es combat aquesta desigualtat creixent? En primer lloc, als països rics ha augmentat la desigualtat salarial, però d'acord amb els estudis que s'han realitzat, el 60% es deu al progrés tecnològic, és a dir, a la introducció de les noves tecnologies de la informació i de les telecomunicacions que fan que les persones amb major nivell d'educació puguin utilitzar-les ràpidament i augmentar la seva productivitat i els seus salaris, mentre que les que tenen nivells d'educació més baixos no puguin utilitzar-les i hagin d'accontentar-se amb nivells de salari més baixos o puguin fins i tot perdre el seu lloc de treball. Només un 10% d'aquesta desigualtat es deu a la globalització comercial, que posa els treballadors menys qualificats dels països rics en competència amb els dels països en desenvolupament.

En segon lloc, la reducció de la desigualtat als països pobres i entre aquests i els rics només s'aconsegueix amb una major globalització que l'actual i no amb menys globalització, com pregonen molts moviments antiglobalització. És a dir, per intentar que millori la distribució mundial de la renda i que es redueixin les desigualtats, el que s'ha de fer és aprofundir molt més en la globalització, que arribi a més països, que arribi a més persones i que no deixi ningú despenjat.

Proposaré algunes mesures que es podrien prendre en aquest sentit. En primer lloc, els països rics haurien de reduir l'elevat proteccionisme que encara imposen als països en desenvolupament. El primer exemple d'aquest proteccionisme és l'agrícola. Per mi, un dels majors escàndols que hi ha avui al món és que els països del món desenvolupat, és a dir, els de l'OCDE, dediquen prop de 300.000 milions de dòlars l'any a subvencionar la seva agricultura, xifra superior al PIB de l'Àfrica subsahariana. I a més, imposen uns aranzels als productes agrícoles dels països en desenvolupament molt elevats, quan no introdueixen quotes. Per exemple, mentre que l'aranzel mitjà dels països de l'OCDE és del 6%, a les fruites i hortalisses provinents d'aquests països se'ls aplica una mesura del 180%, que són la seva principal font d'exportació, sobretot als països més pobres. Als fruits secs se'ls carrega el 100% i, a més, se'ls hi imposen quotes. A la carn, la llet, el sucre, el cacau, se'ls hi carreguen aranzels de més del 100% i també quotes, com en el cas del sucre, el plàtan o la carn. Passa el mateix amb els grans com el blat de moro o el blat. A les manufactures intensives en mà d'obra, com els tèxtils, el cuir i el calçat, que són també una exportació bàsica per a ells, s'arriba a aplicar-los aranzels de fins el 50%, a més de quotes. És a dir, es posen aranzels més alts a tot allò en què aquests països són més competitius. Això, realment, és anar en contra de la globalització sense necessitat de protestar als carrers contra ella. La veritable globalització consisteix en reduir els aranzels a zero i treure les quotes per tots els països del món. Amb les esmentades subvencions, quotes i aranzels tothom surt perdent. Els ciutadans dels països rics perquè han de pagar les subvencions amb els seus impostos i, a més, se'ls hi redueix la seva renda disponible en haver de pagar un preu més alt. Els ciutadans dels països pobres perquè no poden donar sortida a les seves produccions allà on realment tenen un mercat amb suficient capacitat de compra. Les xifres, absolutes i relatives, són increïbles. El 1996, la Unió Europea va donar a cada agricultor una mitjana de 17.500 dòlars de subvenció, EEUU va concedir una mitjana de 25.000 dòlars, Japó una mitjana de 30.000 dòlars, Canadà una altra d'11.000, i la mitjana de l'OCDE va ser de 14.000 dòlars. A més, la distribució d'aquestes subvencions és extraordinàriament desigual. El 80% de les subvencions europees es concentra en els 20.000 agricultors més grans. En lloc de subvencionar la renda dels agricultors perquè tinguin cura del camp i mantinguin el medi ambient rural, les subvencions es dediquen a subvencionar els preus dels productes. Així, la Unió Europea dedica el 45% del seu pressupost al 4% de la població ocupada, que són els agricultors, els quals, amb les seves famílies, representen l'11% de la població total. Si vostès fossin presidents d'un país i dediquessin el 45% del pressupost a l'11% de la població, em temo que no durarien gaire al poder. Però aquí no acaba tot, l'única cosa que s'aconsegueix amb aquestes subvencions és crear stocks enormes de cada producte agrícola subvencionat, que després es tornen a

subvencionar, per vendre'ls en règim de dumping a aquests països pobres, amb la qual cosa els enfonsen els preus de les seves agricultures nacionals i arruïnen els agricultors nacionals. És aquesta la globalització per la qual protesten els antiglobalitzadors? Perquè no te res a veure amb ella, sinó tot el contrari.

Donaré un altre exemple, que té a veure amb l'anomenada "Ajuda Oficial al Desenvolupament" (AOD). No només aquesta ha anat caient, en percentatge del PIB de l'OCDE, malgrat que el PIB dels països de l'OCDE ha anat augmentant, sinó que també ha anat caient en termes absoluts. Malgrat que l'objectiu era assolir el 0,7% del PIB, la mitjana encara és per sota del 0,2%. A més, d'aquesta ajuda al desenvolupament, que són uns 70.000 milions de dòlars l'any, es dedica molt poc a allò que aquests països més necessiten, que és educació i salut. A aquestes necessitats es dediquen quantitats ridícules, de pocs milers de milions. En canvi, amb la major part d'aquesta ajuda al desenvolupament, s'intenta col·locar el que els països rics produeixen i no necessiten i, a més, amb tipus d'interès subvencionats. Se'ls hi vol fer una autopista enorme en un lloc on no és necessària o col·locar-los béns de capital o de consum que realment no els serveixen de gaire, però es dediquen molt pocs recursos a allò que és necessari per a ells, que és que la gent millori el seu nivell d'educació i la seva salut i, això sí, de pas, per descomptat, es corromp a molts dels polítics d'aquests països per poder-los vendre el que ells no volen, però que estan disposats a comprar si en surten beneficiats personalment. Aquesta utilització de l'ajuda al desenvolupament és, en la meua opinió, un altre escàndol majúscul del que jo anomeno antiglobalització. Jo seria partidari de que fossin les millors i més experimentades ONG les que distribuïssin, in situ, l'ajuda al desenvolupament als que realment la necessiten.

La globalització es desenvolupa amb força asimetria. La globalització comercial ha rebut un fort impuls a les dues darreres dècades, i les exportacions ja han assolit el 25% mundial i les importacions superen aquest percentatge, amb la qual cosa més d'un 50% del PIB mundial es comercialitza a l'exterior. La globalització financera és la que més s'ha estès i els països en desenvolupament han rebut capitals estrangers a una mitjana de 250.000 milions de dòlars l'any, en els darrers sis anys, sent els fluxos d'inversió estrangera directa, duts a terme per les multinacionals, els més importants. Del total mundial de la inversió estrangera directa, els països en desenvolupament ja reben un terç. Els altres dos terços segueixen invertint-se en els països de l'OCDE. Els fluxos de tecnologia també han augmentat molt, en paral·lel amb la inversió directa estrangera, que és el principal canal de transmissió de la tecnologia.

Ara, només em queda parlar de la quarta pota "asimètrica" de la globalització, que és de suma importància, que són els moviments de persones entre els diferents països del món. És a dir, la globalització de la mà d'obra. Aquesta és la que menys ha avançat, malgrat que al llarg de la història ha estat l'element fonamental de reducció de les desigualtats de renda al món. Afortunadament, el fet de que no hagi avançat gaire no significa que no ho faci a les properes dècades. Si s'analitza el que passarà amb la població mundial, en els propers cinquanta anys, tindrem una visió molt més clara de com augmentarà la globalització laboral. D'acord amb l'últim estudi prospectiu realitzat pel Fons de les Nacions Unides per la Població, la projecció mitjana assenyala que l'any 2050 la població mundial assolirà els 9.000 milions, des dels 6.000 actuals. Ara bé, el 98% d'aquest augment es donarà als països en desenvolupament i només el 2% als desenvolupats. Aquest estudi extrapola les tendències esperades de creixement de la població, sense tenir en compte els moviments migratoris. D'acord amb el mateix, d'aquí a 2050 Europa en el seu conjunt, és a dir, incloent l'Europa del Centre i de l'Est, perdrà 120 milions de persones. Àfrica del Nord i Orient Mitjà guanyaran 310 milions de persones i assoliran la mateixa població que Europa, és a dir, 660 milions de persones. L'Àfrica subsahariana, si s'aconsegueix eradicar la SIDA, passarà de 600 milions a 1.400 milions. Només l'Àfrica subsahariana augmentarà la seva població en 800 milions de persones. Si la SIDA continua, només l'augmentarà en 600 milions de persones, que serà gairebé el total de la població que Europa tindrà llavors. Àsia i Oceania passen de 3.500 a 5.000 milions. Nord-Amèrica guanya una mica i Llatinoamèrica passa de 450 a 870 milions, 420 milions més. Espanya perd, per cert, gairebé 9 milions de persones. Aquesta gran asimetria en el creixement de la població generarà, a través de la globalització, unes emigracions massives, davant les quals s'ha de donar una resposta de

clara obertura, ja que, com he dit més a dalt, és la forma més directa que existeix d'aconseguir una igualació de les rendes a tot el món, que és el que ja passa als països desenvolupats que tenen molta mobilitat laboral i que aconsegueixen, amb major rapidesa, aproximar les rendes ja que, els que ho estan passant pitjor, sense feina o amb salaris més baixos, emigren allà on els salaris són més alts i hi ha majors ofertes de feina.

En aquest sentit és convenient fer un càlcul molt simple comparant els fluxos d'emigració que hi va haver a l'anterior etapa de globalització amb els que hi pogués haver a l'actual. La globalització anterior va durar de 1870 a 1914, període en el qual hi va haver una població mitjana al món de 1.500 milions de persones, i en el qual van emigrar més de 100 milions de persones, un 6,6% de la població mundial, dels quals, 60 milions d'uropeus que van anar a viure a Amèrica. A l'actual globalització, des d'ara al 2050, hi haurà una població mitjana en el període d'uns 7.500 milions de persones i, si apliquem el mateix percentatge d'emigració que a l'anterior, tindriem com a resultat una emigració d'uns 500 milions de persones al llarg dels propers cinquanta anys, cinc vegades més persones que a l'etapa anterior. Això és el que jo entenc per globalització. I quan dic que estic totalment a favor de la globalització és que estic plenament a favor d'aquestes migracions. Naturalment, aquests volums tan grans de masses anant d'uns països a uns altres, s'aconseguiran reduir conforme la globalització comercial, la globalització dels capitals i la globalització de la tecnologia sigui major. Quan més gran sigui la globalització del comerç, aquests països podran vendre més béns i serveis i no necessitaran que les persones que els produeixen hagin de traslladar-se d'aquests països als països rics. Quant majors siguin les entrades de capital en aquests països en desenvolupament, menor nombre de persones d'aquests països necessitaran anar als països rics perquè podran tenir una feina. I igual passarà amb majors transferències de tecnologia que reduiran les diferències de renda basades en els diferents nivells tecnològics i evitaran majors migracions. Els països rics tenen davant seu una gran decisió a prendre. Si no s'obren més a aquests països i aprofundeixen els seus intercanvis de béns, serveis, capitals i tecnologia amb ells, es veuran obligats a fer front a una monumental allau de persones depauperades entrant per les seves fronteres. És a dir, en aquest segle, el futur de la distribució de la renda, i el futur dels països desenvolupats i en desenvolupament passa per una major globalització. Moltes gràcies.

Ponència transcrita, pronunciada en castellà

En primer lloc voldria agrair a la Fundació Alfons Comín l'oportunitat de participar en un debat sobre la globalització, més en particular sobre la globalització econòmica i, en començar-lo, tindria una aspiració molt modesta, que almenys sortíssim d'aquí, no d'acord sobre l'impacte o els efectes de la globalització econòmica, però que almenys sortíssim sabent de què parlem quan parlem de globalització econòmica. El risc de molts dels debats és que, com que no s'està parlant de les mateixes coses, poden ser discursos paral·lels que no arriben a articular-se i es pot dir, amb el mateix fonament, un que la globalització és meravellosa, l'altre que la globalització és negativa, i tenir raó els dos perquè s'estan referint a qüestions diferents. La meva aspiració seria com a mínim que sabéssim de què estem parlant.

Intentaré explicitar de què parlo quan parlo de globalització. No és això que ve succeint des de fa molt de temps sinó que és una situació per la qual els processos, les relacions, les situacions, els valors, es mundialitzen, no és simple obertura, és dimensió mundial. I si parlem de globalització econòmica, no l'entenc com integració dels mercats, liberalització dels mercats, sinó que considero que com millor captem el significat de la globalització econòmica és si la caracteritzem com el procés de la mundialització del sistema econòmic capitalista. El sistema econòmic capitalista comporta mercat, però comporta altres moltes coses, comporta un altre tipus de relacions socials, una altra mena d'estructures de poder, etc. Llavors, quan parlem de globalització econòmica, en aquest sentit més fort, no estem parlant de la mundialització de l'economia de mercat, no estem parlant d'això, estem parlant d'una lògica de funcionament que està estudiada a l'acadèmia i a la teoria pels economistes, no tant com hauria perquè es tendeixen a estudiar més qüestions marginals, però estem parlant d'aquesta lògica de funcionament pròpia del capitalisme en què tendeix a estendre els seus elements, les seves relacions en el plànol mundial. I aquí s'ha d'anar en compte perquè existeix el risc de tenir una postura enfront el capitalisme i llavors no poder estudiar la globalització, perquè com que el capitalisme és dolent i és explotador i és pervers, opinió que té molta gent amb arguments, llavors el risc és dir: "Si jo ja sé què significa això. És una sèrie de components negatius". Crec que aquesta és una actitud que és molt perniciosa per arribar a entendre el significat de la globalització econòmica.

En segon lloc, globalització, tendència a l'obertura, hi ha hagut sempre. Però si volguéssim parlar de tendència a l'obertura no tindríem perquè inventar-nos un terme nou. Per què hem de parlar de globalització si hi ha obertura, si hi ha relacions externes, si tenim altres termes encunyats. Llavors, si parlem avui de globalització és perquè dins d'aquesta tendència a l'obertura de l'economia mundial estem en una fase específica del procés de mundialització, del procés de globalització. Considero que aquesta fase és la que s'inicia a partir dels anys setanta quan les finances internacionals prenen els trets que avui les caracteritzen i quan la producció de les multinacionals, la producció transnacional, fa un salt endavant i fa que els grans grups empresarials passin a actuar d'una altra manera a nivell mundial. El meu suggeriment, almenys és del que parlaré, és que la fase actual de globalització, no és el segle XIX, no és 1914, no és ni tan sols 1960, sinó que és el que succeeix a partir de 1970. I a partir dels anys setanta, i faig un aclariment, parlaré no del que ha dit Guillermo de la Dehesa, no del que em suggereixen algunes de les seves afirmacions, que això quedarà pel debat posterior, sinó que parlaré del meu anàlisi, del que considero que és una interpretació fèrtil de la globalització. Però assenyalo ja que a mi, per exemple, el títol de les jornades, "l'altra globalització possible", em va semblar extremadament lúcida i precís perquè dona en marcar que la globalització no és quelcom homogeni sinó que pot tenir diverses lectures, que hi ha alternatives, també em va semblar molt suggerent. Per situar així el tema de la globalització econòmica, mundialització del sistema econòmic capitalista, que arrossega mundialització del mercat però que arrossega una altra mena de relacions socials, de grups socials, d'actors que es mouen en el plànol mundial. Amb quins trets podríem caracteritzar-la. Doncs jo proposaria el següent: el primer, i per no despistar-nos,

és que tot i que té un contingut real, la globalització econòmica té també una important dimensió ideològica. És a dir, pretendre que l'extensió en el plànol mundial de que les fórmules per tractar els problemes econòmics i la ciència econòmica és una, i només la que avui es presenta dominant, en el que avui s'entén l'enfocament neoliberal, això és ideologia i això és una ideologia que s'estén pel plànol mundial i que tendeix a presentar-nos com a veritat científica quelcom que no ho és, o que és científic en la mesura en què és l'enfocament particular d'un cert pensament però no és la veritat absoluta. En canvi, se'ns presenta com si ho fos. Em sembla que això és important de subratllar.

En tercer lloc, la globalització econòmica no és un tema purament de mercaderies i de mercats, sinó que la globalització econòmica té també una important dimensió social. Hi ha protagonistes socials. Hi ha agents socials que tenen interessos, que s'identifiquen amb el procés de mundialització i que lluiten per la promoció dels seus interessos i ho fan legítimament. Ara, pretendre que el procés de globalització econòmica és un procés impersonal, donat que afecta a milions de ciutadans que prenen les seves decisions de compra com a consumidors, oculta una part de la realitat perquè la globalització econòmica ha vingut sent impulsada per grups d'interessos que, no dic que no siguin legítims, però que són interessos particulars i que poden ser estudiats. Lobbys que sovint confonen els seus propis interessos amb els interessos del conjunt de la humanitat.

En quart lloc, crec que és important subratllar, i s'ha fet, que a la fase actual de la globalització, les mercaderies, els capitals i les persones, tots són elements necessaris pel funcionament del capitalisme, tenen un tractament força desigual. I en això s'ha de reconèixer que els economistes som una mica cíncics, sobretot en el que es refereix al treball. Perquè quan ens interessa per parlar dels mercats de treball a l'interior dels països, parlem del treball com una mercaderia i llavors diem per què no se'ls regula. Això aporta rigidesa i disfuncionalitats al funcionament de l'economia. Ara bé, quan mirem el treball, des del punt de vista mundial, diem: si el treball és una mercaderia, que circuli com les altres mercaderies. Llavors, no, el treball no és només una mercaderia. El moviment del treball tindria unes implicacions que fan totalment raonable que se li posin traves i que únicament es busqui la seva promoció, deixant-los radicats principalment on són i intentant que els capitals i les mercaderies es moguin cap a ells.

En cinquè lloc, la globalització així entesa, en quina mesura provoca homogeneïtat de la situació dins el món? És a dir, en quina mesura fa que la situació dels països, de les societats i dels col·lectius tendeixi a convergir. Sincerament crec que no hi ha evidència empírica de dades que permeti dir: a la fase actual de globalització, que és de la qual podem parlar amb criteri diferencial, com quelcom nou, estudiable, no hi ha convergència. La mundialització no provoca convergència de les rendes a escala mundial, provoca convergències parcials. Dins els països desenvolupats es dona convergència, però entre els països desenvolupats i els països subdesenvolupats, pretendre que la globalització arrossega, provoca, indueix convergència de les situacions, crec que no té fonament ni en les dades ni en les anàlisis. La qual cosa no vol dir que la mundialització sigui, per exemple, quelcom del que poden passar els països pobres, els països subdesenvolupats. La mundialització, la que està tenint lloc, crea pels països subdesenvolupats riscos però també els obre oportunitats. I això em sembla que no és quelcom que s'hagi d'ocultar, fa que la vinculació dels països subdesenvolupats amb el conjunt de l'economia mundial passi a ser molt més complexa del que ho va ser en el passat, és a dir, del que va ser en segles anteriors. Avui dia la vinculació dels països subdesenvolupats no es produeix principalment a través de vincles comercials, a través dels termes d'intercanvi, del preu que es paga pels productes que ells exporten en relació al preu dels productes que importen, sinó per dir-ho així, els països subdesenvolupats es veuen vinculats a l'economia mundial per llaços molt més complexos i diversos que es desenvolupen en les finances, en el comerç, també en la producció, en els patrons de consum. I això obliga a analitzar la situació dels països subdesenvolupats en altres termes. Pels països subdesenvolupats la globalització, podríem pensar que els proporciona accés als recursos que sinó no tindrien i a mercats molt més extensos que els propis. Tanmateix, s'ha de distingir entre la teoria que podria ser aquesta i la pràctica de la vinculació que indueix, que està més orientada a pràctiques concretes dels organismes internacionals, de programes d'ajustament estructural, d'actitud davant el problema del deute extern, etc.

Es diu sovint que la globalització econòmica i la mundialització és positiva perquè estén la competència, prové de la competència. Això és incorrecte, la globalització neix de la imperfecció dels mercats i el més característic de la globalització, per exemple en el pla productiu que és potser una de les facetes, juntament amb les finances, més novedoses del procés de globalització, és que neix de mercats en els quals no domina la competència perfecta, no domina aquesta mena de competència que expliquem a l'aula que és particularment beneficiosa en termes d'eficiència, no, no surt d'aquí la globalització, no surten les multinacionals, no surt d'aquí la producció transnacional. La producció transnacional, les empreses multinacionals surten de mercats, de sectors en els quals els mercats tenen el que nosaltres denominariem condicions d'oligopoli. És a dir, condicions que no són les de la competència perfecta, on les empreses que surten tenen poder de mercat, capacitat per manipular els preus, per actuar sobre la demanda. Aquest és el bressol del qual prové el procés de mundialització en una de les seves facetes més característiques. Llavors, pretendre que quelcom que prové de mercats imperfectes doni origen a una competència, en termes de competència perfecta, i el que s'hagi generalitzat, és quelcom sense fonament. De cap manera això no vol dir que la globalització no generi creixent rivalitat entre les empreses en el plànol mundial, creixent exposició de les empreses, risc a les empreses, en haver d'enfrontar-se amb altres rivals, però tots buscant poder sobre els mercats i no competència en els termes que produeix els efectes beneficiosos. És molt important distingir-ho perquè sinó es revesteix la globalització d'unes qualitats i d'una vestidura que no són les pròpies. Pot tenir-ne uns altres però no aquests.

Hi ha una globalització que és particularment brillant i amb una capacitat de disfressa sorprenent que és la de les finances, la globalització financera. I quan dic que és particularment brillant és perquè els fluxos que es mouen i la notorietat dels resultats és quelcom que apareix de forma contínua a la premsa. Però sovint es pretenen aplicar al món de les finances elaboracions que fem o que hem fet al llarg de la història els economistes, models de l'àmbit del comerç, de les mercaderies, que són totalment inaplicables a l'àmbit financer. És a dir, pretendre traslladar al mercat financer els teoremes, les argumentacions elaborades pel comerç de mercaderies, és un truc que no per vell és menys espuri i inadequat. No correspon. I la globalització financera és un dels components més potents del procés de la globalització actual. De la fase actual, si és que estem parlant d'ella, de la fase que vivim en aquest moment, la component financera té una importància notable i els seus efectes pràctics no són els que es corresponen amb la teoria, fins i tot diríem en l'àmbit financer almenys el que permetrà és que l'estalvi mundial estigui a disposició de tots. Es creen circuits, s'agrupa l'estalvi mundial, el que ho necessita pot recórrer a ells. I fins i tot, en la mesura en què s'agrupa més, podríem dir que la competència augmenta i que el preu del diner disminueix. És a dir, els tipus d'interès. Doncs bé, si prenem l'evolució dels tipus d'interès reals en el període al qual ens estem referint, les dades no mostren una tendència inequívoca, mostren una tendència a l'encariment durant un període, des dels 70 fins a començaments dels 90, i a partir d'aquí a la reducció.

La globalització produeix creixement econòmic. Doncs bé, si ho prenem en sentit estricte, la fase de globalització en la qual estem, el que s'hauria de dir és que, en els anys des que la globalització actual es dispara, el creixement mundial s'ha reduït. El creixement mundial, des dels anys 70, és clarament inferior al que es va produir en els 25 anys anteriors. Si som una mica rigorosos, jo d'aquí no derivaria un argument de casualitat. És a dir, es creix menys perquè hi ha globalització, per això s'hauria de treballar molt més i furgar molt més per sota les dades, però almenys, el que no permet dir és que la globalització és una font de creixement econòmic. No ho permet. No hi ha evidència empírica concloent que permeti afirmar això. A continuació, jo diria que un tret que convé subratllar i que convé posar no com una acotació marginal és que aquest espectacular creixement del producte brut mundial, que fins i tot ha portat a una millora de rendes per càpita reals, aquest creixement s'ha construït a partir d'un model de producció i de consum determinat. No ha estat un creixement asèptic sinó que ha crescut construint-se sobre un model de producció i de consum, que és el que existeix en els països rics, que és el que tenim nosaltres. I bé, aquest model no és universalitzable. No és bo que els països subdesenvolupats no tinguin el nostre nivell però seria encara pitjor que el tinguessin si fos aplicant aquest model de producció i de consum. Es crearia, segons estudis científics que han de ser tinguts en

compte, aquesta mena de tensions, des del punt de vista ecològic i ambiental, que si per art de màgia diguéssim: "tots els països del món amb el mateix nivell d'Estats Units, amb el model de producció i consum d'Estats Units", senzillament aquest model, aquesta situació resultant, seria perfectament inviable. I s'ha de subratllar perquè es deriva, això sí es deriva específicament de la mundialització, això sí es deriva de l'extensió al plànol mundial d'aquesta mena de pràctiques, d'aquesta mena de comportaments. La mundialització que domina avui en aquesta fase és la mundialització que es deriva de la lògica del sistema econòmic capitalista. Potser un dels trets més singulars de les darreres dècades és que la lògica del sistema econòmic capitalista, en desplaçar-se al plànol mundial, s'ha quedat sense contraparts des del punt de vista de la regulació pública conscient, de la regulació des dels interessos i els criteris de la societat. I aquesta carència de regulació pública conscient és un dels grans problemes que té avui obert el debat sobre la globalització. Que són necessaris components de més regulació pública ho diria tothom, ho diria el propi Soros, ho diu quan parla de l'àmbit que millor coneix, el de les finances. Ara bé, aquí hi ha un problema de fons. Si entren en contradicció la lògica de la globalització realment existent, perquè és veritat, tots hem sentit a parlar del socialisme realment existent, doncs parlem també de la globalització realment existent, si entren en contradicció la lògica de la globalització realment existent i la lògica de la ciutadania, de la democràcia i de les persones, com resollem aquesta contradicció?, què és el que ha de predominar? El que està predominant en el moment actual és indubtablement la lògica del funcionament del sistema. Però el que predominarà, el que ens interessa que predomini, és una altra qüestió.

Aquesta concepció de la globalització i d'algun dels seus efectes, evidentment en aquestes darreres setmanes pren urgència en quant a vincular-la al significat que té la crisi en la qual ens trobem immersos. És a dir, la crisi que es deriva de l'11 de setembre i tot el que ve després. És connectable i té algunes implicacions de gran interès. M'aventuro a postular alguna tesi. Considero que en el pla ideològic, al qual he atribuït importància des del començament del procés de mundialització, els esdeveniments recents soscaven alguns dels fonaments contextuals més importants del pensament neoliberal que existeix. Soscaven aquests fonaments perquè és dubtosa la virtualitat del mercat per tractar els problemes que estan apareixent, perquè és necessari regenerar l'espai públic per poder tractar-los, perquè es planteja com a qüestió un nou equilibri, una nova combinatòria, entre estat i mercat. I estan apareixent nous protagonistes socials en l'àmbit mundial, incòmodes de tractar, d'identificar fins i tot, i això afectarà. I s'està modificant la percepció del risc i la vulnerabilitat dels diferents espais. Per alguns països no suposa novetat perquè el risc el tenien i l'havien experimentat molt vivament en les seves carns, quan per un error es bombardejava una fàbrica farmacèutica creient que era un niu d'armes biològiques. Però la modificació en el grau de vulnerabilitat és molt important.

Acabo amb una breu reflexió sobre l'antiglobalització. Crec que té fonament el prendre una postura "anti" a partir d'alguns dels trets que he exposat. I té l'avantatge de la senzillesa del missatge. Estic en contra d'això i m'afirmo en contra i a més és un enunciat establert. Però tanmateix té riscos alinear-se radicalment entorn l'antiglobalització perquè, inevitablement, simplifiquen i, en simplificar, pot desorientar, perquè no discrimina entre unes globalitzacions i altres, perquè no es tracta d'estar contra la globalització sinó contra un cert tipus de globalització. Per això a mi m'agrada més i m'inclinaria més que per una situació d'antiglobalització per una situació de globalisme crític que permeti discriminar entre globalitzacions. La globalització de la solidaritat, n'estem a favor. La globalització dels drets humans, n'estem a favor. La globalització de les qüestions ambientals, n'estem a favor. La globalització dominant exclusiva i exclouent de la lògica del funcionament del sistema econòmic capitalista, sense contrapesos, n'estem en contra. Llavors permet aquesta distinció i possibilita, per tant, una altra forma de treball. Tot i que també s'ha de reconèixer que si parlem de globalisme crític correm el risc de que comencin a aparèixer globalistes crítics on abans eren defensors de la globalització i veiem al Banc Mundial traient el seu proper informe en termes d'un plantejament de globalisme crític per a la millora del món.

Acabo dient que hi ha una altra globalització que és possible, que fins i tot estem en aquest moment davant una oportunitat específica per forjar una alternativa al model neoliberal de globalització, que és el que en aquest moment domina en el plànol econòmic, però que

aquesta oportunitat específica no caurà ploguda del cel, ens concerneix a tots obrir-li camí i el desafiament és aconseguir-ho. Res més. Moltes gràcies.

Toni Comín=C (moderador): Moltíssimes gràcies a tots dos.

Com a corresponsable del títol del seminari em permetria la broma de convidar en Guillermo a la propera manifestació que hi hagi del moviment antiglobalització a Barcelona perquè les tres coses que ell ha dit són moneda corrent en la gent que es postula crítica a la globalització neoliberal. Per això parlen d'alternatives no neoliberals, perquè quan es parla de globalització neoliberal al cap i a la fi es parla d'una intervenció dels poders polítics internacionals selectiva, obligant a unes relacions comercials, per exemple, asimètriques, obligant, com heu subratllat els dos, a uns fluxos migratoris també regulats, fent que l'Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD) no sigui per serveis socials. Bové és el principal detractor de les subvencions agrícoles. Bové, líder del moviment antiglobalització, no és un proteccionista, és un antiproteccionista. Està en contra de la PAC (Política Agrícola Comuna), ho ha dit públicament, ho té escrit. Forma part del discurs del moviment crític d'obrir les fronteres migratòries. S'està a favor de dedicar una AOD creixent a serveis socials i el que diria és que està a favor de moltes altres coses, com pot ser regular els mercats financers globals, i aquí està el tema de la taxa Tobin, com pot ser treballar en favor de drets, d'universalitzar els drets laborals al Tercer Món, de començar a construir un sistema fiscal global, en resum, de reformar el Banc Mundial, transparència a l'OMC, començar a pensar en un Consell de Seguretat Econòmic i Social. Tot això vol dir començar a construir un sector públic global, mundial, perquè es reguli un procés que ara estan liderant només les multinacionals, els mercats financers. Ho dic per explicar a què ens referim quan parlem d'altra globalització possible, que podríem resumir amb aquesta idea de sector públic global democràtic.

Guillermo de la Dehesa=D: Això que has dit, estic força d'acord amb això. És a dir, hi ha un aspecte del qual no hem parlat avui perquè hem estat parlant de globalització econòmica. Podríem dedicar un altre dia, o diversos dies, a parlar de què comporta, des del punt de vista social i des del punt de vista polític. Però d'això no havíem de parlar-ne avui. És veritat que si hi ha una veritable globalització mundial, hi ha d'haver també, d'alguna manera, un sistema democràtic mundialitzat. És a dir que, mica en mica, els països vagin cooperant entre ells. Jo crec que ha estat molt important el pas que s'ha donat de que es reunissin a decidir el futur del món no només els del G7 o G8, que és el que ha passat fins ara, oblidant que hi ha països molt importants que també tenen alguna cosa a dir, com l'Índia, la Xina, el Brasil, etc., i que finalment tinguessin la bona idea de dir "anem a prendre les decisions així més en el si del G20". Al G20 hi són tots els països grans, en desenvolupament. No només els rics. Jo crec que això és un pas molt important. Ara estan reunits. Jo hauria d'haver estat aquesta setmana passada a Toronto, a la reunió, perquè van convidar una sèrie d'experts (jo no ho era però també m'hi van convidar). En el meu llibre soc molt crític amb el que ha passat, amb els moviments del capital internacionals. Soc crític i ho explico en un capítol molt llarg, el més llarg del llibre. El que volien en el si del G20 és discutir com donar major estabilitat als fluxos de capital al món. Serà molt difícil que tinguem un govern mundial, perquè fins que no tinguem un món totalment globalitzat no tindrem un govern mundial, ni molt menys, però sí que hi pot haver una major cooperació a través d'organismes internacionals i a través de cooperar els mateixos països es poden establir les regles del joc d'aquesta nova situació. Tota situació ha de tenir unes regles del joc i si avança molt ràpidament la mundialització econòmica, naturalment, també s'han d'establir regles internacionals per aquesta nova situació. I en aquest sentit, jo crec que el que va passar l'11 de setembre té efectes negatius i positius per a la globalització. Negatius, per una senzilla raó, i és que jo conto amb què en aquest segle es millorarà notablement la situació de les rendes, de la convergència de rendes al món, gràcies a l'emigració, entre altres coses, i gràcies per descomptat al comerç, etc. I veig que, després del que va passar, els països rics començaran a posar més pegues, començaran a posar fronteres que estaven molt més obertes, ara estaran més tancades. Perquè diuen "no, els que vénen del món musulmà aquí no entraran". I és clar són mil milions. Per si de cas, els comencen a discriminar. Això és molt dolent. Discriminar no és bo. Jo, que soc partidari de la globalització, crec que no s'ha de discriminar, que tampoc s'han de fer guerres. Crec que al terrorisme se'l combat sobretot amb intel·ligència, amb espies o amb mitjans d'intel·ligència més que amb bombardejos. Però, en fi, aquesta és una altra cosa i, per una altra banda, sí està ajudant la globalització perquè el nou govern americà s'adona que hi ha

problemes socials al món molt importants i que aquests problemes socials poden ser a l'origen de que hi hagi terroristes suïcides al món, gent que no té res a perdre i que està disposada a qualsevol cosa amb l'únic objectiu de que li donin diners i se'ls posin en un compte corrent perquè la família visqui la resta dels seus dies. M'imagino que és el que ha passat, en part, amb aquests suïcides a Estats Units. Llavors, comença a tenir una actitud més proactiva, anem a veure si comencem a pensar en quelcom que jo considero fonamental, que seria una mena de Pla Marshall pels països que estan més despenjats de la globalització. Crec que aquesta és una idea que s'ha d'empènyer, s'han d'empènyer aquestes coses. No tots contra la globalització, no. Jo no estic d'acord amb algunes coses de les que ha dit l'Àngel. Sempre estem amb el mateix, la dimensió ideològica. No crec que la globalització neoliberal sigui un producte manufacturat per uns senyors molt intel·ligents, grans pensadors que diuen "anirem per aquí". No, la globalització és empesa per l'interès de milers de persones o de milions, d'empresaris, d'agents econòmics que volen guanyar més diners, que volen desenvolupar coses per guanyar ells diners, ells o les empreses. És això. I això és sobre el que es basa, fonamentalment, el sistema capitalista. Que s'està en contra d'això? Molt bé, tothom té el dret a estar en contra d'aquestes coses, però s'ha anat imposant perquè dona millors resultats que els altres models que s'han intentat. Jo no estic a favor del model neoliberal, prefereixo el model neoliberal europeu a l'americà, per exemple, penso que fins i tot l'europeu es podria millorar més, però no puc estar en contra de quelcom que no és, com diuen, la veritat absoluta, ni molt menys. No hi ha res que sigui la veritat absoluta. En economia no hi ha res que sigui absolutament veritat. Hi ha veritats absolutes només en les ciències físiques i en les ciències naturals. Aquest model s'ha anat imposant perquè funciona millor, i com has dit tu, impulsada per grups amb interessos legítims. Jo no diria tant grups, sinó per interessos individuals, més que col·lectius. Que és asimètrica? És el que estic criticant durament. Crec que s'ha d'aprofundir. Que no aconseguix convergència? Home, sí que n'aconsegueix. De fet, els països que més han crescut en aquests darrers trenta anys han estat els que han entrat en la globalització. Em refereixo a la Xina i l'Índia, Xina està creient al 7%, porta creixent al 7% 15 anys. L'Índia, des que s'ha obert, està creixent al 4%, 5%, 4,5%, i com que tenen el 40% de la població mundial, no ho oblidem, el 40% en aquests dos països, doncs naturalment, en millorar ells, la pobresa s'està reduint perquè s'està millorant la Xina i l'Índia. Però està augmentant la desigualtat també a la Xina i l'Índia perquè és congènit amb un creixement molt ràpid. Els creixements molt ràpids creen desigualtat entre la ciutat i el camp, les zones costeres i les zones aïllades, remotes, etc. Però el cas d'Espanya o Corea, són dos països que hem convergit molt ràpidament, en molts pocs anys, i ens hem ficat en aquest món globalitzat i no ens va gens malament. El problema són els països que han decidit quedar-se fora, no perquè estiguin en un lloc remot, com és el cas d'Afganistan, sinó perquè políticament ho han volgut així. Els coreans del nord i del sud són exactament els mateixos, però uns tenen una renda ara, gràcies a que s'han obert al món, 25 vegades més gran que la de Corea del Nord i són les mateixes persones. Alemanya de l'Est i Alemanya de l'Oest, les mateixes persones, exactament. De fet, el poder estava a l'Alemanya de l'Est durant tot el segle XIX i part del XX, el que passa és que van triar un model erroni, aïllacionista, etc. El mateix passa entre Myanmar i Tailàndia. Hi ha moltíssims casos. Que no augmenta la competència? Bé, sí. Després ho has tamisat força bé. És a dir, augmenta la rivalitat. El que sigui competència imperfecta no significa que no hi hagi una forta competència. Boeing i Airbus estan a matar, però són els dos únics que hi ha al món. Això s'anomena competència imperfecta. Per què són els dos únics que hi ha al món? Perquè hi ha una cosa en economia que és el que s'anomena "economies a escala" que permet que, per a certs tipus de productes, l'escala que hagi de tenir de fabricació és enorme. Llavors, si vols ser competitiu al món, has de tenir aquesta escala. Però no significa que les autoritats americanes, que són més estrictes que a d'altres països, les lleis antitrust i les lleis de la competència no s'apliquin quan hi ha un cas d'aquests. Jo critico durament, en el meu llibre, la falta de cooperació internacional per lluitar contra els excessos de posició dominant als mercats. Com que soc proglobalitzador, estic totalment en contra dels monopolis i totalment en contra de les posicions dominants de qualsevol empresa del món. Totalment en contra. S'ha d'evitar, s'ha d'evitar que es creïn monopolis. I, en aquest sentit, jo crec que encara s'han de fer moltes coses en la regulació de la competència per evitar abusos de mercat. Una cosa més. Naturalment, tots els països volen seguir desenvolupant-se. El futur està limitat pel medi ambient. Llavors mai els països més pobres o menys desenvolupats podran arribar a desenvolupar-se perquè, des del punt de vista mediambiental, no és possible. Això

és el que ja es va dir, s'ha repetit moltes vegades. Això va començar ja als anys 80, quan hi va haver el primer informe de Meadows dient que anàvem cap a la catàstrofe, etc. i, en canvi, des de llavors, s'han unit molts països a aquests models de producció, diguem-ne capitalista, i si hi ha una regulació està relacionada amb el preu. Els temes mediambientals són una qüestió de que surti més car per tothom el que produeixen determinades indústries i determinades produccions que són negatives, que afecten al medi ambient. Estic absolutament d'acord en què és preferible gastar-se els diners dels contribuents en promocionar el medi ambient que no en subvencionar l'agricultura, per exemple. O en subvencionar altres coses. O encara que haguem de pagar tot un 100% més car, tot el que importem dels països en desenvolupament perquè ens han imposat uns aranzels més alts, que és també una altra manera de pagar impostos. Perquè els aranzels són impostos. Jo crec que aquí es pot fer moltíssim, es pot obligar a les empreses de tots els sectors. Si això es fa coordinadament no s'afecta la competència. Perquè és clar, si en un país s'obliga a una empresa a gastar-se mil milions de dòlars més en no produir fums i als altres països es deixa que facin el que vulguin, naturalment, aquesta empresa, els seus costos són menys competitiu però si es fa d'una manera més global, i és aquí on està la regulació important, llavors no s'afecta la competència: tothom paga més i està encantat de pagar més per tenir un món més net. Jo crec que no és un límit al desenvolupament.

Àngel Martínez González-Tablas=G-T: Jo manifestaré un dubte, una perplexitat que tinc. Quan Guillermo diu com es combat la desigualtat, i diu aprofundint la globalització, jo no sé si hi estic d'acord perquè no sé massa bé què diu. És a dir, sé que ell, i ho ha demostrat sobradament en treballs que ha escrit que té rigor per precisar, però quan ho enuncia així no sé a quina globalització s'està referint. I això em sembla que és un dels grans mals que té el debat, el que no siguem capaços de concretar i dir "mira, jo crec que la solució està en aprofundir la globalització perquè jo per globalització entenc això". De la mateixa manera que, quan parla del model neoliberal, en algun moment ha al·ludit a l'essència d'aquest model però després al·ludeix també a la versió europea, m'imagino que keynesiana, amb estat del benestar, fortament intervencionista en molts àmbits. Llavors, de nou, no sé de quin model neoliberal estem parlant. Per model neoliberal, si entenem per model neoliberal no només el funcionament del sistema capitalista, és una cosa força precisable i que també es desenvolupa en una seqüència temporal que és coneguda, és l'ascens del creure que el mercat és capaç de regular-ho tot i que la intervenció pública ha o de desaparèixer totalment o reduir-se a mínims, i que això augmentarà l'eficiència del sistema en l'assignació de recursos, etc. No sé si aquesta és l'essència del model al qual es refereix Guillermo o no. M'agradaria saber-ho. Perquè dir que s'ha imposat, per exemple, perquè altres han fracassat, és excessiu. S'ha imposat per un cúmul de raons que s'haurien d'analitzar i en les quals intervenen no només el discurs de la bondat científica del model sinó molts altres components de correlacions de forces socials, de conjuntures polítiques, etc. És a dir, que la bondat del model és la seva científicitat, la seva capacitat científica, em sembla que és clarament excessiu.

D: Pràctica, no científica, pràctica.

G-T: No, però ni tan sols pràctica. S'hauria d'acotar de quin model estem parlant. De quin model estàs parlant, del model de Thatcher i Reagan? De què parlem? Perquè sinó, ni tan sols podem marcar amb nitidesa les diferències. Després, em sembla que hi ha una cosa perillosa i tu l'has dit en la teva primera exposició, que tens tot el dret a dir-la, per descomptat. Diu: -Jo defenso la globalització i defenso el progrés. Ja només et faltava dir: -Jo defenso la globalització perquè defenso el progrés, perquè la globalització és progrés. La qual cosa seria un argument una mica lògic perquè si la globalització fos progrés, tots la defensaríem. El que es tracta és de desllindar si és progrés o és regressió, o té components clarament negatives. És com quan dius, per exemple: -El problema són els països que han volgut quedar-se fora. El problema de qui seria en aquest cas? Corea del Nord, per exemple? Un cas paradigmàtic. No, el problema no és dels països que han volgut quedar-se fora, el problema és dels països que s'han quedat fora sense voler, perquè són molt més nombrosos, perquè la globalització comporta processos d'exclusió involuntària pels que ho pateixen. No és pretendre que el problema de l'exclusió i de la marginació a escala mundial només concerneix als que volen autoexcloure's. Seria donar una visió deforme de la realitat. El veritable drama és que la globalització exclou gran quantitat de societats i

d'economies. I a un gran nombre de col·lectius socials. Aquest és el veritable impacte negatiu.

El segle XX -torno a la primera part de la teva intervenció, que em vaig quedar amb les ganes d'introduir quelcom en la primera meva, però respectant les regles del joc no ho vaig fer-, el segle XX ha significat progrés. En termes quantitius, indubtable. Fins i tot jo seria més radical que tu. Jo no ho atribuiria al progrés tecnològic, ho atribuiria al sistema capitalista. Ha creat progrés en termes quantitius, en termes materials. I la defensa entusiasta que has fet d'aquesta capacitat, tot i que tu l'atribueixes a la tecnologia, hi ha il·lustres autors, veritables admiradors de la capacitat de progrés d'aquest sistema econòmic. Clàssics de l'economia: no només David Ricardo sinó també un tal Karl Marx, es quedava fascinat. Però no per quedar-se fascinat amb la totalitat que produïa aquest sistema, sinó amb la capacitat de crear transformació material en les realitats que tractava. I en quant al creixement de la renda per càpita, acompanyat, com bé has dit, d'obertura del ventall de la desigualtat a escala mundial, aquest és un debat molt important. Per què ha augmentat el ventall? Perquè hi ha hagut uns que han sabut connectar amb el progrés i els altres pobres, menys dotats, més aïllats, més remots potser, no han estat capaços de desenvolupar i per això el ventall s'ha obert. Però també pot ser per altres raons o pot haver-hi altres components, que és que entre els que han progressat i els que han quedat a la cua del procés hi hagut durant tots aquests segles intenses relacions econòmiques que han contribuït al progrés d'uns i al deteriorament i el retard d'altres. I si així fos, llavors en la interpretació de l'obertura del ventall de la desigualtat, a escala mundial, s'haurien d'introduir importants matisacions.

Pel que fa a la inviabilitat del model, no es tracta de dir: -Bé, hi ha hagut endevinaires sempre que han vingut dient que això no era possible. Ja hi havia els Meadows i l'informe del Club de Roma del 70 i pocs, que ho deia. No és això. És que aquí, també, cada vegada hi ha més estudis econòmics i científics que diuen que la projecció de les actuals tendències condueix a escenaris d'inviabilitat global. I, llavors, retreure'ns darrere: -Ja ho van dir altres i no s'han produït tal com ells ho van predir. Em sembla que seria una actitud poc responsable, perquè sabem que en aquests processos hi ha llinars que, una vegada travessats, no es rectifican fàcilment. Perquè dir: -Bé, seguim en aquesta direcció mentre puguem. Però, bé, així que li veiem les orelles al llop, fem marxa enrere. No, és que no podem fer marxa enrere. I és que si hem avançat massa, i això no és perquè jo ho digui, sinó perquè hi ha, des del punt de vista, insisteixo, d'economistes i d'estudis seriosos, des del punt de vista econòmic i de científics que, per exemple el clima i altres components que formulen escenaris de greu risc i seguim creient que ja apareixerà quelcom que aconsegueixi obviar-ho. I aquesta dimensió de la globalització conforme al model actual, jo confio que no és la que a tu t'agradaria aprofundir per solucionar els problemes, segur que no. Però això és important fer les distincions i dir a quin ens estem referint. Aprofundir algunes de les globalitzacions que hem citat, sí, però dir aprofundir la globalització, sense més, llevat que precisessis molt de quina globalització estàs parlant i dins de quin model, em semblaria inquietant. I pel que fa al clima tropical, hi ha algun cas cridaner de país que trenca la situació. No és tropical, he de reconèixer-ho, no és tropical, és equatorial. És a l'equador, que li passa pel mig. Com bé saps, és el cas de Singapur. No crec que hi hagi un microclima que l'aparti i, tanmateix, els resultats de creixement en un clima, no tropical sinó equatorial, han estat a les darreres dècades sorprenents. Per tant, per excepció, s'hauria també de matisar i atribuir al clima el que pot tenir altres causes explicatives.

D: Sí, anem a veure. Volia comentar dos aspectes. Un, tu has parlat de que és probable que, al llarg de la història, uns països hagin pogut progressar a costa d'altres. I això efectivament ha estat així, sobretot quan al món no hi havia democràcies i un no podia enviar vaixells a capturar esclaus, o sotmetia altres països i llavors els explotava o els colonitzava. Tanmateix, això és cada vegada més difícil. Llavors l'economia és cada vegada menys un joc de suma zero. Que tu em diguis les finances, sí, les finances acostumen a ser un joc de suma zero; si un guanya l'altre perd, a la borsa o al sistema financer. Però a l'economia no és així. I la prova és que al segle XX el progrés ha estat monumental, sense que hi hagi hagut cap perdedor net. Atenció, hi ha hagut casos, però són mínims. Tothom ha progressat alguna cosa. Els països de l'Àfrica subsahariana molt menys. I en algun cas s'han anat aquedant estancats. Ara, això de la pobresa involuntària s'ha de matisar. És veritat que hi ha països que es veuen exclosos perquè no tenen cap de les condicions, del sostrat econòmic mínim per poder, diguem-ne, aprofitar-se de la globalització. Però també

hi ha hagut molts casos voluntaris, perquè és clar, la política té també molt a dir i si un dictador està molt content amb el seu país tal com el té, no vol que hi entri ningú de fora. Jo recordo que en temps de Franco el que era important era mantenir el país molt tancat perquè la gent del país no veiés el que hi havia fora. I de fet, van ser els turistes els que van obrir els ulls dels espanyols a la resta del món, fonamentalment, i els espanyols que havien emigrat a Europa. Eren dos milions, per cert. Estem parlant de convergència de rendes. Això va permetre que les rendes a Espanya milloressin notablement, gràcies a que el PIB seguia sent el mateix però amb dos milions de persones menys. La desigualtat, en un 80%, la desigualtat que hi ha al món és entre països. I el que sí està més que demostrat és que la desigualtat entre països s'ha reduït, sobretot en el procés de globalització front els altres. Ara bé, també hi ha desigualtat dins els països. Un 20% de la desigualtat que hi ha al món és dins dels països. I és que hi ha països que per cultura o perquè políticament ho veuen així són més desiguals que altres. Per exemple, Estats Units, a Amèrica Llatina, la desigualtat és molt més gran que a altres països. Els països orientals, els països asiàtics són molt més igualitaris. Europa és en un terme mig. Jo comprenc que molts americans, els antiglobalitzadors, els que van al carrer i realment estan en contra de la globalització, en un 90% com a mínim són de països desenvolupats, tot s'ha de dir. I molts d'ells estan en contra del que està passant perquè, és clar, quan es cometen abusos, per exemple, l'any passat, la revista *Business Week*, que és una revista pro, del negoci, va fer un anàlisi interessant. Va veure el que havien guanyat els presidents i consellers delegats de les principals 500 empreses americanes, que és l'únic país, els dos únics països al món que es pot fer això són Estats Units i el Regne Unit, que són els més transparents, els que tenen l'obligació, per llei, els que estan al capdavant d'una empresa de declarar tot el que guanyen i que figuri a la memòria, que és pública per tothom i a Internet, cosa que no passa a cap altre país del món, només que a Estats Units i Anglaterra. Llavors es poden fer aquestes comparacions. Van mirar què va guanyar l'any passat en salari, bonus, stock options, etc., cadascun d'aquests personatges i ho van comparar amb el que guanyava el treballador bàsic de l'empresa. La diferència era de 400 a 1. Descomunal. Al Japó és de 15 a 1, a Europa és de 20 a 1, a Anglaterra és de 30 a 1. Va ser un any excepcional perquè va ser l'any del boom, de totes les stock options, etc., llavors, hi ha molta gent que considera que això és molt perjudicial i que és un abús. I joestic d'acord amb aquesta gent, però també vull dir que la desigualtat depèn molt de la política, els països que no són democràtics o que tenen una situació de corrupció generalitzada, naturalment són molt més desiguals que els democràtics.

Públic: Procuraré ser breu. Una felicitació a la Fundació i als dos oradors. He vist moltes coincidències entre vostès, no és cap "boutade", i evidentment diferències. El tema, una pregunta i una proposta, conseqüència de la pregunta. La pregunta als dos és: És possible que posicions globalitzadores i antiglobalitzadores i crítiques, és possible que entre vostès treballin conjuntament i intentin trobar solucions al problema? Mantenint, lògicament, les òptiques o aportacions d'uns i altres, perquè uns i altres, al meu parer, diuen coses interessants i segurament certes. I s'ha dit aquí, ni la raó està normalment en una sola posició ni en altra i, per tant, per a la societat, sobretot pels pobres, per dir-ho així, que són els que esperen solucions. S'esperen que tinguin capacitat de diàleg, i vostès sembla que la tenen, perquè tenen capacitat d'escoltar-se, sàpiguen trobar els punts de coincidència en l'altre i així oferir possibles solucions. I no ens encasellem en posicions de desqualificacions mútues que no ajudaran a avançar res. Si això és possible, jo crec que sí, sobretot en persones amb el seu talent, incitar-los a que ho facin. Gràcies.

G-T: Només dic que començarem a fer-ho en el viatge a l'aeroport i continuarem fent-ho en el vol cap a Madrid perquè em sembla un suggeriment excel·lent. Moltes gràcies.

C: Esperem que en alguna ocasió puguem repetir una sessió com aquesta d'avui que ha estat molt fructífera, com suposo que estareu tots d'acord. Moltes gràcies a Guillermo de la Dehesa i a Àngel Martínez González-Tablas.